

10. (IPARI) KROMATOGRÁFIA

Dr. Pécs Miklós

Budapesti M szaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány
Tanszék

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

M VELETI SORREND

3. Tisztítás a termék és a szennyező anyagok elválasztása.

Jellemez m veletek:
az összes eddigi
KROMATOGRÁFIA

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

(Ipari) kromatográfia

A kromatográfia elvét, kvantitatív leírását ld. az Analitika tárgyban. Ipari/preparatív léptékben csak a folyadékkromatográfia, ezen belül az oszlopkromatográfia használatos. Ezen belül bármilyen álló- és mozgófázison bármilyen szorpció(különbség) elválasztást eredményez.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Mi a különbség az oszlopkromatográfia és az oszlopban végrehajtott adszorpció között?

	Kromatográfia	Adszorpció
Cél:	több hasonló komponens elválasztása	egy komponens elválasztása az oldószerrel (vízzel)
Az oszlop terhelése:	kicsi, a kapacitás max. 1-2 %-a	nagy (100%)
Deszorpció:	egyidej leg megvége, a csúcs „hátsó” oldalán	a telítés befejezése után, eltér összetétel eluenssel

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

4

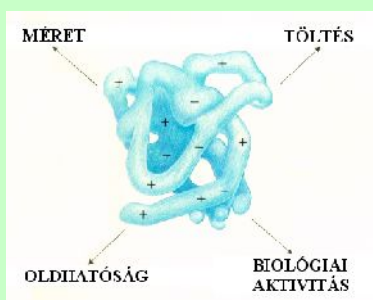

Kromatográfia

MÉRET szerint: géelpermeációs kromatográfia
TÖLTÉS szerint: ioncsere kromatográfia
OLDHATÓSÁG szerint: megoszlási, adszorpció, HIC
AKTIVITÁS szerint: affinkromatográfia

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

5

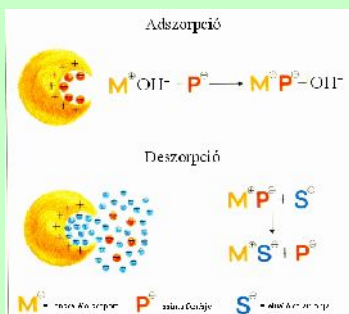

Ioncsere mechanizmusa

A leggyengébben kötődő ionok: H⁺, OH⁻, ezeket minden mintában leszorítja.

Deszorpció: erősebben kötődő ionokkal (pl. kationok), vagy nagyobb koncentrációval

Regenerálás: savval vagy lúggal

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

6

Ioncsere kromatográfia

Formula	Name	Abbreviation
Strong cation		
$-\text{CH}_2\text{N}^+(\text{CH}_3)_3$	Trimethylaminoethyl	TAM-
$-\text{C}_2\text{H}_4\text{N}^+(\text{C}_2\text{H}_5)_3$	Triethylaminoethyl	TEAE-
$-\text{C}_2\text{H}_4\text{N}^+(\text{C}_2\text{H}_5)_2\text{C}_2\text{H}_4\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$	Diethyl-2-hydroxypropylaminoethyl	QAE-
Weak cation		
$-\text{C}_2\text{H}_4\text{N}^+\text{H}_2$	Aminoethyl	AE-
$-\text{C}_2\text{H}_4\text{NH}(\text{C}_2\text{H}_5)_2$	Diethylaminoethyl	DEAE-
Strong anion		
$-\text{SO}_3^-$	Sulphin	S-
$-\text{CH}_2\text{SO}_3^-$	Sulphomethyl	SM-
$-\text{C}_3\text{H}_7\text{SO}_3^-$	Sulphopropyl	SP-
Weak anion		
$-\text{COO}^-$	Carboxy	C-
$-\text{CH}_2\text{COO}^-$	Carboxymethyl	CM-

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 7

Ioncsere gyanták kapacitása

A kapacitás függ a pH-tól, erős savak és bázisok visszaszorítják a disszociációt

Regenerálás: savval vagy lúggal

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 8

A fehérje töltése

A fehérjék töltése függ a pH-tól:

Bármelyik fehérje megkötődhet kation- és anioncsere resin is, ha a pH megfelel. Az izoelektromos pont közelében nincs kötődés, ha a pH-t az izoelektromos pont felé mozdítom el, a fehérje leválik az oszlopról.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 9

Elválasztás tervezése

A titrálási görbék ismeretében a kromatográfias elválasztások el re tervezhetők.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Titrlási görbék felvétele

A titrlási görbéket elektrofókusáló elektroforézissel lehet felvenni.

Marha izomfehérjék titrlási görbéi.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

A pH gradiens hatása

Minél laposabb a gradiens, annál jobb a szétválás akkor minek a gradiens?

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

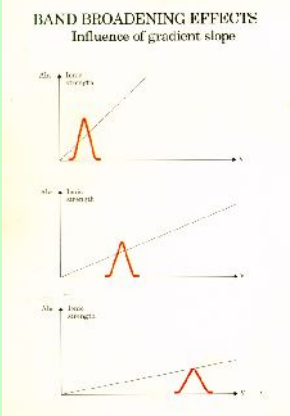

A gradiens hatása

Minél laposabb a gradiens, annál több időt tölt az oszlopban a komponens, annál inkább kiszélesedik a csúcs.

(Van Deemter egyenlet)

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

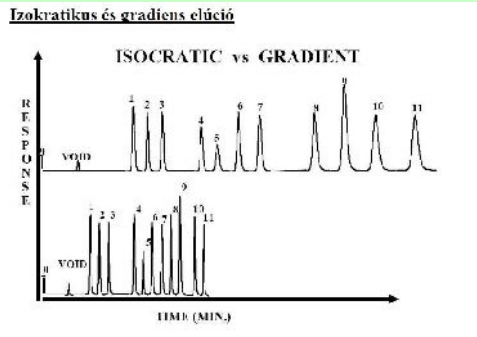

A gradiens hatása

Izokratikus és gradiens elűző

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

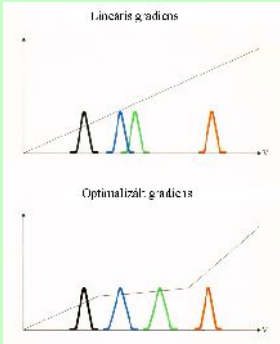

A gradiens hatása

A gradiens meredekségét optimalni kell a szétválasztás és a csúcsok kiszélesedése között.

Az optimális gradiens profil állhat több, eltér meredekség szakaszból is.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Fordított fázisú (RP) kromatográfia

RP – a töltet apoláris, a mozgó fázis poláris.
 A töltet felületét alkil láncokkal borítják, ennek szénatom-száma szerint jelölik:

Az ilyen hidrofób töltet alkalmas:

- Megoszlásos
- Adszorpciós
- Hidrofób kölcsönhatás (HIC) kromatográfiára

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

16

Fordított fázisú (RP) kromatográfia

A megoszlásos és az adszorpciós kromatográfia közti elvi különbség:

Megoszlásos: a hidrofil fázis teljes térfogatában kötődik az anyag.

Adszorpciós: csak a felületen nem számít az alkilánc hossza

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

17

Hidrofób kölcsönhatás (HIC)

Az adszorpciós kromatográfia egy speciális esete.
 Tömény sóoldatokban az apolárisabb fehérjék oldhatósága romlik (ld. kisózás), ezért hajlamosak megkötődni az apoláris töltet felületén.
 A polaritás csökkenésével (csökken sógradiens) hidrofóbításuknak megfelelő sorrendben deszorbeálódnak.

Az RP technikák els sorban analitikai léptékek, nem ipariak, ezért nem tárgyaljuk ennél részletesebben.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

18

Gélpermeációs kromatográfia

A töltet inert, nincs anyagi kölcsönhatás a felület és az elválasztandó anyagok között.

A retenció az eltér méret molekulák eltér úthosszából adódik.

Lassú, akár 10-20 óra.
Mindig hígít!

19

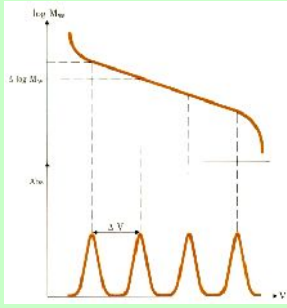

Gélpermeációs kromatográfia

A retenció nem lineáris, de egy tartományban a log(moltömeg)-gel arányos.

Ez sem ipari lépték elválasztás, nem foglalkozunk vele.
Ld. BIM gyakorlat.

20

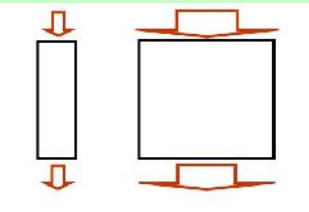
Oszlopok léptéknövelése

Léptéknövelésnél azonos anyagú és szemcseméretű töltetek esetén hogyan növeljük az oszlop méretét?

Azonos hatékonyságú elválasztáshoz azonos lineáris sebesség kell:

$$v = \frac{\text{térfogatáram}}{\text{keresztmetszet}}$$

a keresztmetszetet kell arányosan növelni, a hossz változatlan.

21

Oszlopok léptéknövelése

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

22

Ipari méret ioncserél oszlopok

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

23

Folytonos kromatográfia

A kromatográfia szakaszos (ciklikus) m ködés . De ha több oszlopot fázisetolással állítunk egymás mellé, akkor kvázifolytonossá tehet (mint a vákuum dobsz r). Abban is hasonlít, hogy az elemeket körben helyezik el.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

24

Folytonos kromatográfia

A körberakott oszlopokat helyettesíthetjük egy hengerpalást alakú töltetágygal, ami lassan forog. Felül egy ponton, folyamatosan történik az anyag felvétele, a töltet további felületére az eluens folyik. Alul az elfolyó pontoknál fix helyeken lehet elvenni az egyes komponenseket.

Egy körfordulás alatt a henger minden alkotója végigmegy a kromatográfia teljes ciklusán.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

25

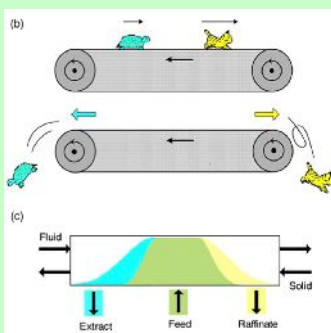

Mozgó töltet és szimulált mozgó töltet

(moving bed és simulated moving bed = SMB)

Nemcsak a mozgó fázis mozog, hanem a töltet is – ellenkez irányban. A nagy retenciójú komponensek ett l visszafelé mozdulnak el.

A kialakuló koncentráció-profilok:

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

26

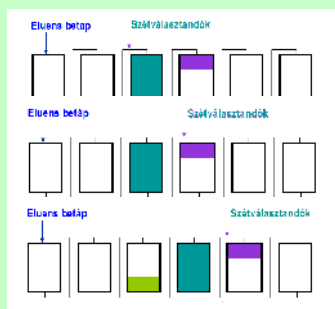

Szimulált mozgó töltet

Valójában nem a töltet mozog, hanem a betáplálási és elvételi pontokat léptetik a töltet (= sorba kötött oszlopok) mentén.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

27

Glükóz-fruktóz elválasztás SMB-vel

Az iparban sok 1-2 m³-es kolonnát alkalmaznak, a kimeneteknél optikai szenzorokkal mérik az összetételt, és a léptetéseket processzorral irányítják.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Centrifugálásos megoszlásos kromatográfia (CPC)

Helye a kromatográfián belül:
Folyadék-folyadék kromatográfia
Mind az állófázis, mind a mozgófázis folyadék halmazállapotú
Elválasztás alapja a különböző komponensek eltér megoszlási hányadosa a két folyadék fázis között

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

A megoszlásos kromatográfia elve

Vezessük ezt le a megoszlás jelenségére (gondolatkísérlet)
Kémcsövekben „könny” és „nehéz” oldószer az egyensúly beállása után a felső fázist tovább visszük.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

A térfogatok aránya 1:1, a bevitt anyag mennyisége 1, a megoszlási hányados = 1

1
1 1
1 2 1
1 2 2 1

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék 34

A technika se: Craig-extraktor

START OF CYCLE

ismételt lépé-

Centrifugában:

Mindkét fázis lehet álló és mozgó:

Ascendens mód: felső fázis a mozgó fázis (normál fázis)
 Descendens mód: alsó fázis a mozgó fázis (reverz fázis)

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

Mi történik rotorban?

- Mozgó fázis sugara belép az állófázisba
- ott apró cseppekre bomlik (nagy határfelület) – Stokes-tv
- A cella végén a cseppek egyesülnek (a csatornában csak mozgó fázis halad)

 BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

---

Modern CPC készülék

- Nagy forgási sebesség (max. 3000 rpm)
- Gyors elválasztás (<1 óra)
- Nagy tányérszám (1-2 ezer)

 BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

---

A rotor feltöltése

- A rotor lassú forgatása (500 rpm) mellett, a kiválasztott állófázis gyors pumpálásával (50 ml/perc) felöltjük a rendszert.
- A rotort felpörgetve (pl 2000 rpm) a mozgó fázist a célzott áramlási sebességgel pumpáljuk (pl. 10 ml/perc)
- Figyeljünk a maximális nyomásra (kb. 80 bar)
- MÉRJÜK MEG a kiszorított állófázist (holttérfogat)

 BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

---

Minta injektálása

- Kezdetben mindig injektáljunk keveset.
- Injektálhatunk a mintahurokból (10 ml), de pumpával is (max 50 ml ajánlott).
- Inkább töményebb (akár telített) mintát kis térfogattal, mint sok hígat (csúcs kiszélesedése), de ne legyen túl tömény se.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

A kilépésnél

- Detektálás: beépített két csatornás UV detektor, de lehet küls detektort is csatlakoztatni.
- Frakciók szedése (id program vagy a detektor jele alapján)
- Frakciók vizsgálata megfelelő analitikai technikákkal (TLC, HPLC-UV)
- pH-monitorozás (ionos jelleg molekulák elválasztásánál).

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék
